

ՎԻՍՏԱՄ ՍԱՐԴՅԱՆ

Նարինջները

Նրան ասացին .

— Երկու ամենամեծ նարինջները ձեռքիդ կկանգնես փողոցի անկյունում, և երբ ավտոմեքենա անցնի կողքովդ, կժպտաս ու նարինջները կպարզես: Եթե ցանկանան գնել՝ յուրաքանչյուրը հինգ ցենտ, — ասաց հորեղբայր Ջեյքը, — երեքը՝ տասը ցենտ, մի դյուժինը՝ երեսունհինգ: Լայն կժպտաս, — ասաց: — Լյո՛ւք, դու կարող ես ժպտալ, չէ՞: Դու երբեմն ժպտալու շնորհք ունես, չէ՞:

Շատ չարչարվեց, որպեսզի ժպտա, բայց հորեղբայր Ջեյքը դեմքը ծամածոնեց, ու նա հասկացավ, որ սարսափելի ժպիտ էր: Հույս ուներ, որ կարող է որոշ մարդկանց նման բարձրաձայն ծիծաղել, միայն թե այդ մարդիկ իր նման վախենցած չէին, և ամեն ինչ փչացավ:

— Կյանքումս այսքան լուրջ տղա չեմ տեսել, — ասաց հորեղբայր Ջեյքը, — Լյո՛ւք:

Հորեղբայրն այնքան կռացավ, որպեսզի իրենց գլուխները հավասարվեն և ուղիղ նրա աչքերին նայի, ու շարունակեց հետը խոսել:

— Լյո՛ւք, — ասաց, — ոչ-ոք նարինջ չի գնի, եթե չժպտաս: Մարդիկ սիրում են տեսնել, թե ինչպես է փոքրիկ տղան ժպտում և նարինջ վաճառում: Դա նրանց զվարճացնում է:

Նա լսում էր, թե ինչպես է հորեղբայրը խոսում, նայում էր նրա աչքերին և ընթոնեց բառերը: Բայց նա միայն զգում էր, որ Ջեյքն էլ է շփոթված: Եվ տեսավ, թե ինչպես հորեղբայրը ոտքի ելավ ու տնքաց, հենց այնպես, ինչպես հայրն էր տնքում:

— Լյո՛ւք, — ասաց հորեղբայրը, — դու երբեմն կարող ես ծիծաղել, չէ՞:

— Չի կարող, — ասաց Ջեյքի կինը: — Եթե այդքան վախկոտ չլինեիր, ինքդ կգնայիր ու նարինջները կվաճառեիր: Դու էլ հիմա այն վիճակում ես, ինչ եղբայրդ, — ասաց նա, — հողի տակ, մեռած:

Սա էր, որ Լյուքին թույլ չէր տալիս ժպտալ . այս կնոջ սովորական խոսելիս, ոչ բառերը, այլ ձայնի մեջ եղած ստորությունը, որով անընդհատ կշտամբում էր հորեղբայր Ջեյքին: Եվ ինչպես կարող էր սպասել, թե Լյուքը կժպտա կամ լավ կզգա, եթե ինքն անընդհատ ասում էր, թե իրենք բոլորն էլ վատն են, ողջ ցեղը վատն է:

Ջեյքը հոր կրտսեր եղբայրն էր և նման էր հորը: Իհարկե, Ջեյքի կինը միշտ ստիպված էր ասել, թե լավ է, որ հայրը մեռած է, հենց թեկուզ այն բանի համար, որ առևտրական գործերում պիտանի չէր: Նա միշտ ասում էր Ջեյքին .

— Սա Ամերիկա է: Պետք է շուրջդ նայես, մարդկանց հետ շփվես ու ստիպես, որ նրանք քեզ սիրեն:

Եվ Ջեյքը միշտ պատասխանում էր .

— Ստիպեմ, որ նրանք ինձ սիրե՞ն: Ինչպե՞ս կարող եմ ստիպել, որ ինձ սիրեն:

Եվ կինը միշտ բարկանում էր ամուսնու վրա ու ասում .

— Օ՛հ, հիմարի մեկը: Եթե հղի չլինեի, կգնայի Ռոզենբերգի մոտ աշխատելու և քեզ երեխայի նման կպահեի:

Ջեյքն էլ այն նույն հուսահատ հայացքն ուներ, ինչ Լյուքի հայրը, և միշտ ինքն իր վրա զայրանում էր ու ցանկանում, որ մյուսներն ուրախ լինեն: Ջեյքը միշտ նրան

խնդրում էր, որ ժպտա:

— Լա՛վ, — ասաց Ջեյքը, — լա՛վ, վա՛վ, սպանի՛ր ինձ, խենթացրո՛ւ: Անպայման: Կմեռնեմ, կմեռնեմ: Տասն արկղ նարինջ, տանը ոչ մի պեննի և ուտելու ոչինչ: Ավելի լավ է մեռնեմ: Կանգնեմ փողոցում ու նարինջնե՞ր պարզեմ: Գուցե մի սայլ առնեմ ու փողոցնե՞րն ընկնեմ: Ոչ, ավելի շուտ կմեռնեմ:

Հետո Ջեյքը դեմքը ծամածոեց, և նա այնքան տխուր էր, կարծես աշխարհում այլևս ոչ ոք այդքան տխուր չէ, նույնիսկ Լյուքը, և տղան ուզում էր, որ հանկարծ լաց լինելու ցանկություն չունենա այն բանի համար, որ Ջեյքն այդքան տխուր է: Եվ այդ ամենից հետո էլ Ջեյքի կինն այնպես կատաղեց, ինչպես երբեք ու սկսեց այնպես բղավել, ինչպես բղավում էր, երբ իսկապես կատաղած էր լինում, և կարելի էր զգալ, թե այդ ամենը որքան սոսկալի է, քանզի նա ոչ թե տխուր ձայնով էր բղավում, այլ՝ կատաղած, ու Ջեյքին հիշեցնում էր այն բոլոր հաշիվների և այն բոլոր անտանելի տարիների մասին, որ անցկացրել էր ու այն երեխայի մասին, որ պետք է ծնվեր և ասաց .

— Ինչի՞ համար, ո՞ւմ է հարկավոր, որ մի հիմար էլ աշխարհ գա:

Հատակին մի արկղ նարինջ կար, և նա վերցրեց երկու հատ ու լաց լինելով ասաց .

— Վառարանում կրակ չկա, այն էլ նոյեմբերին, բոլորս սառչում ենք: Տունը պետք է մսահոտով բուրեր: Ա՛ն, կե՛ր: Կե՛ր քո նարինջները: Այնքան կեր, որ մեռնես, — և նա լաց եղավ:

Ջեյքն այնքան տխուր էր, որ չէր կարող խոսել: Նա նստեց, սկսեց ետ ու առաջ ճոճվել . գժի պես էր: Եվ դեռ ասում են ծիծաղիր: Ջեյքի կինն էլ նարինջները ձեռքին անընդհատ դուրս ու ներս էր անում, լալիս էր ու երեխայի մասին խոսում:

Որոշ ժամանակ անց նա դադարեց լաց լինել:

— Այժմ նրան տար անկյունը, — ասաց, — և տես, գուցե կարողանա մի քիչ փող աշխատել:

Չեյքն իսկապես խուլ էր . ամեն դեպքում, այդպես էր թվում: Նա նույնիսկ գլուխը չբարձրացրեց: Եվ կինը բղավեց .

— Նրան տար անկյունը: Ասա, որ ժպտա մարդկանց: Մենք պետք է ուտենք:

Ի՞նչ իմաստ ունի ապրելը, երբ ամեն ինչ ապականված է, և ոչ ոք չգիտե, թե ի՞նչ պետք է անի: Ի՞նչ կարիք կա դպրոց գնալ, թվաբանություն սովորել, բանաստեղծություններ կարդալ, բադրիչաններ նկարել և նման այլ բաներ: Ի՞նչ օգուտ ցուրտ սենյակում նստել մինչև քնելու ժամը և լսել, թե ինչպես են Չեյքն ու կինն անընդհատ կռվում, և քնելու գնալ ու լաց լինել, և արթնանալ ու տեսնել տխուր երկինքը, և զգալ սառը օդը ու դողալ, և դպրոց գնալ ու նախաճաշին հացի փոխարեն նարինջ ուտել:

Չեյքը վեր թռավ ու սկսեց կնոջ վրա գոռալ: Նա ասաց, որ կսպանի կնոջը և հետո դանակն իր սիրտը կխրի, և կինն ավելի շատ լաց եղավ, պատռեց շորը մինչև գոտկատեղն ու ասաց . «Դե, ավելի լավ է բոլորս մեռնենք, սպանի՛ր», սակայն Չեյքը նրան թևերի մեջ առավ, ու նրանք քայլեցին դեպի հարևան սենյակը, և Լյուքը լսում էր, թե ինչպես էր կինը լալիս ու համբուրում նրան ու ասում, որ նա պարզապես մի երեխա է, մի մեծ երեխա, և որ ինքը նրան մոր պես անհրաժեշտ է:

Տղան կանգնած էր անկյունում, և այդ ամենն այնպես արագ էր կատարվել, որ նա չէր զգացել, թե որքան է հոգնել, բայց շատ էր հոգնած ու սոված: Նա նստեց: Ի՞նչ օգուտ ունի ապրելը, եթե աշխարհում բոլորովին մենակ ես և ոչ մայր ունես ու ոչ էլ հայր և ոչ մեկը, որ քեզ սիրի: Նա լաց լինելու ցանկություն ունեցավ, բայց ի՞նչ օգուտ լաց լինելուց, եթե դա ամեն դեպքում ոչ մի օգուտ չի տալու:

Որոշ ժամանակ անց Չեյքը դուրս եկավ սենյակից և փորձեց ժպտալ:

— Այն ամենն, ինչ պետք է անես, — ասաց, — ձեռքումդ երկու մեծ նարինջ բռնելն ու ավտոմեքենայով մոտովդ անցնողներին առաջարկելն ու ժպտալն է: Մի արկղ նարինջ վաճառելը քեզնից համարյա ժամանակ չի խլի, Լյու՛ք:

— Կժպտամ, — ասաց տղան, — մեկը՝ հինգ ցենտ, երեքը՝ տասը, մի դյուժինը՝ երեսունհինգ:

— Այդքանը, — ասաց Ջեյքը:

Ջեյքը նարինջների արկղը վերցրեց հասակից ու շարժվեց դեպի ետնամուտքը:

Փողոցում շատ տխուր էր: Ջեյքի ձեռքին նարինջների արկղն էր, Լյուքը քայլում էր կողքից ու լսում, որ պետք է լայն ժպտա: Երկինքը տխուր էր, ու ծառերին տերևներ չկային, և փողոցը տխուր էր, ու շատ ծիծաղելի էր. նարինջների բույրը մաքուր էր ու դուրեկան, և դրանք այնքան գեղեցիկ էին, որ շատ ծիծաղելի էր: Նարինջներն այնքան գեղեցիկ էին, իսկ իրենք՝ այնքան տխուր:

Վենտուրա փողոցի անկյունն էր, որտեղով անցնում էին բոլոր ավտոմեքենաները, և Ջեյքն արկղը մայթին դրեց:

— Միայն փոքր տղաների մոտ է լավ ստացվում, — ասաց, — պահել ու պատրաստ լինել ժպտալու կողքովդ ավտոմեքենաներով անցնող մարդկանց:

Թվում էր, թե երկար ժամանակ է անցել, երբ մի մեքենա տեսավ, որը քաղաքից գալիս էր ճիշտ դեպի իր կողմը, և երբ այն մոտեցավ, տեսավ, որ մի տղամարդ էր վարում մեքենան, իսկ ետևի նստատեղին մի տիկին էր երկու երեխաների հետ: Նա շատ լայն ժպտաց, երբ նրանք շատ մոտ էին, սակայն չէր երևում, թե պատրաստվում էին կանգնել, և նա նարինջները ճոճեց ու ավելի մոտեցավ փողոցին: Դեմքերը շատ մոտիկից տեսավ և մի քիչ ավելի լայն ժպտաց: Շատ լայն չէր կարող ժպտալ, որովհետև դրանից այտերը հոգնում էին: Նրանք չկանգնեցին և նույնիսկ չպատասխանեցին ժպիտին: Ավտոմեքենայում նստած փոքրիկ աղջիկը դեմքը ծամածոնեց՝ ցույց տալու համար, որ նա ոչինչ է: Ի՞նչ օգուտ փողոցի անկյունում կազնել, փորձելով նարինջ վաճառել այն մարդկանց, ովքեր ծամածոնում են դեմքերը, որովհետև դու ժպտում ես և ցանկանում դուր գալ:

Ի՞նչ օգուտ մկանների ցավեցնել հենց միայն այն բանի համար, որ մարդկանց մի մասը հարուստ է, իսկ մյուսները՝ աղքատ, և որ հարուստներն ուտում են ու

ծիծաղում, իսկ աղքատները չեն ուտում և անընդհատ պայքարում են ու իրար
ասում, որ պետք է դրանց սպանել:

Նա թևն իջեցրեց, դադարեց ժպտալ ու նայել հակահրդեհային ջրածորակին և
դրա ետևի ջրհորդանին և ջրհորդանի ետևի փողոցին՝ Վենտուրային, փողոցի
երկու կողմով ձգվող տներին, տներում եղած մարդկանց և փողոցի վերջում
գտնվող գյուղին, որտեղ այգիներ ու մրգաստաններ էին, գետակներ ու
մարգագետիններ և հետո լեռներ և լեռների ետևում ավելի շատ քաղաքներ ու
ավելի շատ տներ, փողոցներ ու մարդիկ: Ի՞նչ օգուտ կա ապրել աշխարհում, երբ
նույնիսկ չես կարող հակահրդեհային ջրածորակին նայել առանց լաց լինելու
ցանկության:

Մեկ այլ ավտոմեքենա էր գալիս փողոցն ի վեր, և նա բարձրացրեց թևն ու սկսեց
նորից ժպտալ, սակայն երբ ավտոմեքենան անցավ կողքով, տեսավ, որ մարդը
նույնիսկ իր կողմը չէր նայում: Մեկը հինգ ցենտով նրանք կարող էին նարինջ
ուտել: Հաց ու միս ուտելուց հետո կարող էին նարինջ վայելել: Կլպել, հոտոտել
գեղեցիկ բուրմունքը և ուտել: Կարող են կանգնեցնել մեքենաները և գնել երեք
հատը տասը ցենտով: Հետո մի այլ ավտոմեքենա անցավ կողքով, մինչ նա
ժպտում էր ու թևը թափահարում, բայց մարդիկ նրան միայն նայեցին և՛
այդքանը: Եթե գոնե պատասխանեին ժպիտին, այդքան վատ չէր լինի, որքան
միայն կողքով անցնելն ու նույնիսկ չժպտալը: Բազմաթիվ ավտոմեքենաներ
անցան կողքով և, թվում էր, թե նա պետք է նստեր, դադարեր ժպտալ ու լաց
լինել, քանի որ անտանելի էր: Ու մի նարինջ էլ չէին ուզում և նրանց դուր չէր
գալիս, որ նա այնպես էր ժպտում, որ հորեղբայր Ջեյքի ասելով, նրանց պետք է
դուր գար: Նրանք պարզապես տեսնում էին նրան և ոչինչ ավելի:

Արդեն բավականին մութ էր և, ինչից նա այդքան վախենում էր, ողջ աշխարհը
կարող էր վախճանվել: Գուշակեց, որ այդտեղ կանգնած կլինի՝ ձեռքը պարզած
ու կժպտա, մինչև աշխարհի վերջը գա:

Նա պարզապես գուշակեց, որ այդ էր այն ամենը, ինչի համար ծնվել էր ինքը՝
կանգնել անկյունում ու մարդկանց պարզել նարինջները և այտերով գլորվող
մեծ-մեծ արցունքակաթիլներով ժպտալ նրանց մինչև աշխարհի վերջը, և ամեն
ինչ սև է ու դատարկ, իսկ նա կանգնած ժպտում է, մինչև այտերը կցավեն, հետո

լալիս է, որովհետև նրանք նույնիսկ չեն ցանկանում պատասխանել իր ժպիտին
և, ինչից որ նա վախենում էր՝ ողջ աշխարհը կարող էր պարզապես ընկնել
մթության գիրկը ու վախճանվել, և Ջեյքը մեռած կլիներ, ու նրա կինն էլ մեռած
կլիներ, և բոլոր փողոցները, տները, մարդիկ, այլևս ոչ մի տեղ ոչ-ոք չէր լինի,
գոնե մի մարդ կամ մի դատարկ փողոց կամ մի մութ պատուհան և կամ փակ
դուռ, որովհետև նրանք չէին ուզում նարինջ գնել և չէին ժպտում նրան, և ողջ
աշխարհը կարող էր վախճանվել: